

Nr 244.

Ankom till riksdagens kansli den 10 november 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

(4:e avd.)

Driftbudgeten.

Sjätte huvudtiteln.

1:o) **Lokaler för taxeringsavdelningar vid vissa länsstyrelser.** I propositionen nr 344 har Kungl. Maj:t (bilaga 4, punkt 1, sid. 59 och 60 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 8 oktober 1943) föreslagit riksdagen att till Lokaler för taxeringsavdelningar vid vissa länsstyrelser å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Beträffande ifrågavarande förslag kommer utskottet att senare under riksdagen avgiva utlåtande, vilket härmed

anmäles.

2:o) **Ersättning åt statens och enskilda järnvägar för vissa transporter.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, sid. 60—65) föreslagit riksdagen att till Ersättning åt statens och enskilda järnvägar för vissa transporter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 197,200 kronor.

I särskilda skrivelser den 6 april och den 10 april 1943 har *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om ersättning åt statens och enskilda järnvägar för transporter av norska flyktingar m. fl. samt av deltagare i jordbrukets arbets hjälp till Finland.

Departementschefen har anfört följande.

Förevarande framställningar avse ersättningar åt svenska järnvägar dels för avgiftsfria resor för medellösa norska och andra flyktingar, vilka på grund av krigshändelserna lämnat Norge, och dels för resor till Finland, som företagits av deltagare i jordbrukets arbets hjälp till detta land under år 1942.

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 6 saml. Nr 244.

Totalkostnaden för de ifrågavarande flyktingsresorna har efter verkställd utredning beräknats till 387,715 kronor 35 öre, varav endast en mindre del utgöres av biljettkostnader för flyktingar av annan nationalitet än norsk. Beträffande ett belopp av 5,759 kronor 75 öre av dessa kostnader har styrelsen till vederbörande legationer gjort hänvändelse med anhållan om ersättning. För återstående belopp har styrelsen på grund av rådande förhållanden icke ansett sig böra påkalla gottgörelse från vederbörande utländska myndigheter.

I likhet med järnvägsstyrelsen anser jag, att skälig ersättning av statsmedel bör beredas järnvägarna för sådana transportkostnader, beträffande vilka styrelsen funnit framställning till vederbörande utländska myndigheter om gottgörelse icke böra komma ifråga. Ersättningen bör på sätt styrelsen föreslagit utgå med 50 procent av kostnaden, beräknad enligt gällande taxa. Här för skulle enligt styrelsens utredning erfordras ett belopp av 190,977 kronor 80 öre.

Gottgörelse synes jämväl böra beredas statens och enskilda järnvägar för kostnader, uppkomna genom av deltagare i jordbrukets arbetshjälp till Finland under år 1942 företagna resor. I biljetthänseende hava dessa resor betraktats såsom gruppresor, vadan deltagarna erhållit s. k. sällskapsrabatt med 25 procent. Då deltagarna erlagt 50 procent av biljettkostnaden, återstår alltså att gälda 25 procent. Enligt verkställd utredning skulle ersättningsbeloppet utgöra 6,164 kronor 42 öre.

Det sammanlagda ersättningsbeloppet skulle således uppgå till 197,142 kronor 22 öre eller i runt tal 197,200 kronor.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker förevarande anslag å 197,200 kronor, i huvudsak avsett som ersättning till statens järnvägar och vissa enskilda banor för resor, företagna av flyktingar från Norge och andra länder. En mindre del av anslaget skulle disponeras för ersättning för resor, företagna av svenskar, som deltagit i arbetshjälpen till Finland. Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ersättning åt statens och enskilda järnvägar för vissa transporter* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av 197,200 kronor.

Kapitalbudgeten.

Statens affärsverksfonder.

3:o) **Trådlös radiostation och trådradioanläggning på Gotland.** Kungl. Maj:t har (bilaga 13, punkt 1, sid. 169—177) beträffande telegrafverket föreslagit riksdagen att till Trådlös radiostation och trådradioanläggning på Gotland å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,240,000 kronor.

I skrivelse den 17 februari 1943 har *länsstyrelsen i Gotlands län* gjort framställning om anordnande av en radiosändarstation på Gotland.

Länsstyrelsens framställning har biträts av *militärbefälhavaren på Gotland*,

Telegrafstyrelsen har i utlåtande av den 16 mars 1943 inledningsvis erinrat, att här i landet cirka 650,000 invånare bodde i redovisningsområden med samma eller lägre licenssiffror än Gotlands. Beträffande möjligheterna att förbättra mottagningen på de delar av Gotland, för vilka en planerad ny sändare vid Visby ej blir tillräcklig, anföres bland annat följande.

Det bästa sätt, som telegrafstyrelsen för närvarande kan se att bereda även övriga delar av Gotland förbättrade mottagningsmöjligheter, är medelst användning av s. k. högfrekvent trådradio. Systemet innebär, att programmet överföres till lyssnarna från en på närmaste telefonstation uppställd sändar- eller förstärkaranläggning, som utsänder en modulerad högfrekvent bärvåg på metalliska ledningar i stället för genom rymden såsom vid det trådlösa systemet. För telefonabonnter användes därvid telefonledning. Vid telefonapparaten uppsättes en filteranordning, där en vanlig rörmottagare kan anslutas. Det blir därigenom möjligt att mottaga den högfrekventa utsändningen utan att detta inkräktar på ledningens användning för telefonändamål eller omvänt. För radiolyssnare, som icke äro telefonabonnter, kan trådradioanslutning ordnas med ledning antingen från närmaste telefonstation eller telefonabonnter eller annan punkt, där trådradio finnes tillgänglig. Sådan anslutning kan ske utan att telefonhemligheten äventyras.

De högfrekventa trådradion medför den stora fördelen, att radiolyssnarna kunna använda sina nuvarande rörmottagare, och den ger en i stort sett störningsfri mottagning. Möjligheten till trådlös mottagning från utlandet med samma apparat kvarstår därvid obesuren.

Erforderliga ledningar till icke telefonabonnter skall vederbörande licensinnehavare förhyra av telegrafverket. Behövtillstånd för sådana anslutningsledningars framdragande skall anskaffas av licensinnehavaren, och eventuella kosnader härför gäldas av honom.

Statens industrikommission, som hörts med avseende å materialåtgång m. m., har i utlåtande den 31 mars 1943 uttalat, att anledning ej föreläge avstyrka förslaget.

Förslaget har i utlåtande av den 23 september 1943 tillstyrkts av 1943 års radioutredning.

Departementschefen har anfört bland annat följande.

Telegrafstyrelsens förslag innebär, dels att vid Visby skall uppföras en station för trådlös sändning med en räckvidd av 12 å 15 kilometer, dels ock att för lyssnare på Gotland utanför denna räckvidd skall anordnas trådradioförbindelse. De för den trådlösa sändaren och trådradion avsedda programmen skola överföras till Gotland medelst telefonledning från fastlandet. Kostnaderna beräknas för stationen för trådlös sändning till 90,000 kronor och för trådradion till 1,150,000 kronor eller tillhopa till 1,240,000 kronor.

Den ifrågasatta trådradioanläggningen har karaktären av en försöksanläggning, avsedd att skapa säkrare kännedom än som hittills kunnat vinnas om de tekniska och ekonomiska problem, som äro förbundna med trådradio-systemet. Liksom telegrafstyrelsen och 1943 års rundradioutredning anser jag mig böra förorda, att en sådan försöksanläggning kommer till stånd. Även enligt min mening bör försöksanläggningen förläggas till Gotland, som utgör ett väl avgränsat område av lämplig storlek.

Jag anser mig i detta sammanhang böra framhålla, att jag med det här lämnade förordet för en trådradioanläggning av försökskaraktär själfvallet icke fattat ståndpunkt till frågan om trådradions fortsatta användning för att bereda förbättrade lyssningsmöjligheter inom landsändar, som för när-

varande ej kunna trådlöst avlyssna det svenska radioprogrammet, liksom ej heller till spørsmålet om anordnande av dubbelprogram genom anlitande av trådradio. Med ett ställningstagande härutinnan synes böra anstå, till dess resultaten av den planerade försöksanläggningen föreligga.

Utskottet.

Förevarande förslag omfattar, förutom anläggning av en lokal mindre rundradiostation vid Visby för en kostnad av 90,000 kronor, en anläggning för utsändning över Gotland av rundradioprogrammen medelst telefonledningarna. Planen, som avser försök i större skala med trådradio, beräknas draga en kostnad av 1,150,000 kronor. Mot detta kapitalutlägg beräknas dock kunna ställas vissa besparingar för lyssnarna i deras nu ganska betydande utgifter för mottagningsapparatur.

Enligt utskottets mening bör väl förslaget i första hand betraktas som ett uttryck för telegrafstyrelsens strävan att jämväl på radioteknikens område följa den tekniska utvecklingen. Telegrafverkets arbete på detta område är av växande betydelse med hänsyn till den allt starkare internationella konkurrensen om vågbandsområdena, vilken ställer sig särskilt besvärande för vårt land med dess stora avstånd och starkt spridda bebyggelse samt därav följande behov av ett stort antal sändare. Inom stora delar av landet äro som bekant avlyssningsmöjligheterna för närvarande mycket otillfredsställande. Av 1943 års rundradioutredning har vitsordats, att en trådradio enligt här försöksvis föreslagna system synes bliva väl lämpad att förbättra mottagningsmöjligheterna för dylika landsdelar, liksom ock att Gotland är det lämpligaste området för ett försök.

Från sålunda angivna utgångspunkter har utskottet ansett sig böra tillstyrka propositionen. Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Trådlös radiostation och trådradioanläggning på Gotland* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,240,000 kronor.

4:o) **Vissa åtgärder för ökad försvarsberedskap.** Kungl. Maj:t har beträffande statens järnvägar (punkt 2, sid. 177 och 178) föreslagit riksdagen att till Vissa åtgärder för ökad försvarsberedskap å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 750,000 kronor.

Utskottet.

Beslut om ifrågavarande ytterligare beredskapsåtgärder vid statens järnvägar har redan den 16 juli 1943 fattats av Kungl. Maj:t. Nu förevarande förslag avser allenast beredande av täckning för det å förskottsstaten för försvarsväsendet beredda kostnadsbeloppet av 750,000 kronor.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag och hemställer,

att riksdagen må till *Vissa åtgärder för ökad försvarsberedskap* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 750,000 kronor.

Luftfartsfonden.

5:o) **Belysningsanläggningar för luftfartsleder.** Förevarande anslag å 60,000 kronor (punkt 3, sid. 178 och 179) är avsett för ytterligare belysningsanläggningar å Bromma flygplats i anledning av den utvidgning av flygplatsen, vartill utskottet under nästföljande punkt tillstyrker anslag. Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Belysningsanläggningar för luftfartsleder* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 60,000 kronor.

6:o) **Byggande och förbättring av flygplatser.** Kungl. Maj:t har (punkt 4, sid. 179—181) föreslagit riksdagen att till Byggande och förbättring av flygplatser å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 650 000 kronor.

I skrivelse den 24 september 1943 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* gjort framställning om anvisande å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår av ytterligare anslag till byggande och förbättring av flygplatser. Styrelsen har därvid anfört följande.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 24 september 1943 ha i princip godkänts arbeten vid Bromma flygplats för ett belopp av 815,000 kronor, varav 652,000 kronor att utgå såsom bidrag av statsmedel. Enär väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke beräknat, att ifrågavarande bidrag i år skulle belasta styrelsens anslag till byggande och förbättring av flygplatser utan avsett den tidigare förefintliga behållningen för vissa viktiga anläggningar vid luftfartslederna, särskilt vid Torslanda flygplats, vars planläggning emellertid ännu icke hunnit slutföras, är det oundgängligen nödvändigt, att ytterligare medel ställas till förfogande å anslaget till byggande och förbättring av flygplatser.

Det måste, framhåller *departementschefen*, ur skilda synpunkter anses angeläget, att åtgärder utan dröjsmål vidtagas för att å flygplatsen kunna mottaga flygplan av den storleksordning och med de flygegenskaper, som flygteknikens utveckling numera framskapat för användning. Såvitt icke inom den närmaste framtiden inträder en ändring i arbetsmarknadsläget i Stockholm, måste för fullbordande av ifrågavarande arbeten ställas till förfogande ytterligare medel från investeringsanslaget till byggande och förbättring av flygplatser intill ett sammanlagt belopp av 652,000 kronor. En förstärkning av detta anslag är sålunda erforderlig.

Den civila flygtrafikens starkt fortgående utveckling kräver en betydande förlängning av start- och landningsbanorna med därav följande kostsamma utvidgningsåtgärder på flygplatserna. För dylika förbättringars genomförande å Bromma flygfält vid Stockholm begäres nu ett belopp å 650,000 kronor.

Utskottet.

Under erinran att beloppet bör komma till användning endast i den mån anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering ej anses såsom tidigare kunna tagas i anspråk för ifrågavarande arbeten, får utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Byggande och förbättring av flygplatser* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 650,000 kronor.

Statens allmänna fastighetsfond.

7:o) **Ökade lokaler för länsstyrelsen i Örebro län.** Beträffande ifrågavarande förslag (punkt 5, sid. 182—185) kommer utskottet att senare under riksdagen avgiva utlåtande, vilket härmed

anmäles.

8:o) **Lantmäterikontorsbyggnad i Örebro.** Kungl. Maj:t har (punkt 6, sid. 185—187) föreslagit riksdagen att till Lantmäterikontorsbyggnad i Örebro å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 25,000 kronor.

Utskottet.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 maj 1943 har åt byggnadsstyrelsen uppdragits att uppföra en lantmäterikontorsbyggnad i Örebro för en kostnad av högst 250,000 kronor. Förevarande anslag å 25,000 kronor är allenast avsett att möjliggöra en ur framtida dispositionssynpunkt såsom önskvärd ansedd mindre förlängning av byggnaden.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lantmäterikontorsbyggnad i Örebro* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 25,000 kronor.

Stockholm den 9 november 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Grånebo, Bäckström, Sven Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Nisser* och *Persson* i Skabersjö; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Ward, Persson* i Tidaholm, *Holmdahl, Andersson* i Malmö, *Andersson* i Södergård, *Nilsson* i Steneberg, *Viklund, Lundberg* i Hälsingborg, *Pettersson* i Dahl och *Akerström*.